

Anketni i stvarni rezultati izbora 2020.

Pavao Škoko Gavranović, univ. bacc. pol.
diplomski student politologije na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu,
pavao.skoko-gavranovic@studenti.fpzg.hr

Uvod

Cilj istraživanja je analizirati javno dostupne podatke o popularnosti političkih stranaka u Hrvatskoj u 2020. sve do parlamentarnih izbora te testirati hipotezu o nemogućnosti anketa da adekvatno odrede snagu HDZ-a, a shodno tome i drugih izbornih aktera. Istovremeno će se testirati teza da je HDZ u prosjeku zakinut za 3% (model HDZ+3) u anketama naspram krajnjeg izbornog rezultata. U radu će se nastaviti analizirati rezultate političkih opcija prema anketama sve do kraja 2020. Naravno, treba biti svjestan činjenice da neodlučni birači uvelike utječu na ishod izbora, dok ih ankete ne mogu smjestiti ni jednoj političkoj opciji. Isto tako treba uzeti u obzir činjenicu da su ankete sve preciznije kako se izbori približavaju; kako navodi Daniela Širinić u svom radu netom nakon parlamentarnih izbora 2011. „(...) što se istraživanje provodi vremenski bliže stvarnim izborima, anketni rezultati bit će bliži izbornim rezultatima“ (Širinić, 2011: 22).

Ankete je vrijedno proučavati ako znamo da su one glavni faktor koji najviše utječe na percepciju birača o tome tko će biti izborni pobjednik, čemu u prilog ide idući citat iz zaključka istraživanja o čimbenicima koji utječu na percepciju javnosti o trenutnoj popularnosti stranaka i izbornim očekivanjima birača. „Važnost izvora informacija potpuno je drugačija kada su u pitanju izborna očekivanja: rezultati ankete, kako su navodili ispitanici, najdominantniji su faktor. Ostali izvori informacija [o mogućem izbornom ishodu] utječu samo u nekim slučajevima, a taj je utjecaj na ispitanike bio puno slabiji“ (Zerback, Reinemann i Nienireza, 2015: 470).

Opis istraživanja

Četiri agencije, četiri mjeseca, četiri stranke, svaka anketa tjedan za tjednom. Ovako bi se moglo najkraće sažeti elemente koje su praćeni u ovom istraživanju. Dugi niz godina u Hrvatskoj se provode ankete o političkom dojmu, odnosno o političkim preferencijama. U ovome radu vodimo se premisom da ni jedna anketa ne može točno odrediti eventualan izborni rezultat političke opcije, već samo trend rasta ili pada podrške. Istraživanje se temelji na uprosječenim rezultatima za po četiri najjače političke opcije, kao i na udjelu neodlučnih birača. Pri tome se vremenski okvir dijeli na tri četveromjesečna razdoblja (terce) tijekom 2020. godine, a koriste se četiri ankete koje

se kontinuirano provode: *HRejting* (Promocija plus), *CroElecto* (2x1 komunikacije), *Cro Demoskop* (Promocija plus) te *Crobarometar* (IPSOS). Nakon parlamentarnih izbora dodana je i petoplasirana opcija. Svi podatci navedeni u tablicama preuzeti su iz tada objavljenih istraživanja javnog mnijenja, osim ako nije drugačije navedeno ispod tablice. Sve tablice izradio je autor.

Prva terca

Prva terca odnosi se na razdoblje koje obuhvaća siječanj, veljaču, ožujak i travanj 2020. Prije daljnje obrade podataka treba naglasiti činjenicu da *HRejting* u siječnju za političke stranke nije proveden. Tomu su razlog predsjednički izbori koji su održani u terminu kada bi se inače objavilo redovno istraživanje.

Godina je započela pobjedom Zorana Milanovića na predsjedničkim izborima, a sva istraživanja javnog mnijenja uslijedila su nakon te pobjede. Očekivano, ovo se pozitivno odrazilo na rejting SDP-a koji je po prvi puta od izbora Davora Bernardića za predsjednika stranke postao vodeća politička opcija u Hrvatskoj. Siječanjanski rezultat stranaka služi nam kao osnova na temelju koje prosuđujemo jesu li stranke osnažile ili oslabile rejting u veljači. Ista logika slijedi za svaki idući mjesec, pa je tako veljača osnova za promatranje rasta ili pada podrške strankama u ožujku. Pad ili porast podrške u tablicama je označen zelenom bojom za rast, odnosno crvenom za pad.

Tablica 1. Dvije najbolje plasirane stranke, siječanj-travanj 2020.

	siječanj		veljača		ožujak		travanj	
	HDZ	SDP	HDZ	SDP	HDZ	SDP	HDZ	SDP
<i>HRejting</i>	-	-	26,9	29,1	27,3	29,3	29,9	27,4
<i>Crobarometar</i>	25,6	27,1	24,8	25,2	25,2	23,7	27,9	23,2
<i>Cro Demoskop</i>	26,9	27,8	26,8	28,9	26,7	29,3	28,4	27,0
<i>CroElecto</i>	22	28,9	21,7	30,3	21,4	31,0	26,1	30,7
PROSJEK	24,8	27,9	25,0	28,4	25,2	28,3	28,1	27,1

SDP je u siječnju imao prosječno 27,9% podrške, rast rejtinga nastavio se u veljači, ali je već u ožujku počeo padati za prosječnih 0,1%. Iako ovo nije relevantan pad, ovdje samo pratimo trend i možemo pretpostaviti da je rast rejtinga zaustavljen, što je potvrdio prosječan rezultat stranke u travnju gdje se pad nastavio i intenzivirao, pa je s ožujka na travanj SDP izgubio 1,2% podrške. Usporedimo li siječanj i travanj SDP je izgubio 0,7% te tercu završio s 27,1% podrške. HDZ je u siječnju imao prosječno 24,8% podrške, rejting je stranci rastao svaki mjesec. Na ovaj rast prvo se odrazio završetak izbora unutar stranke, a kasnije pristup upravljanju krizom izazvanom pojavom koronavirusa. Usporedimo li siječanj i travanj, HDZ je ukupno rastao 3,3% te trećinu završio s 28,1% podrške. Ovime je unutar prva četiri mjeseca došlo do promjene vodeće stranke, od SDP-a na početku godine do HDZ-a na kraju travnja. Nakon ostvarivanja jednog od najboljih rezultata kandidata treće stranke, koji nema podršku HDZ-a ili SDP-a, Miroslav Škoro je prvo samo pod svojim imenom nastupao na političkoj sceni, ali je u ožujku službeno osnovao stranku pod nazivom Domovinski pokret Miroslava Škore (DPMŠ), iz čijeg će naziva njegovo ime nestati u veljači 2021. Most je izgubio mjesto treće stranke, a niti četvrto mjesto u ovome četveromjesečju nije mu bilo sigurno.

Kao što je bilo spomenuto, Most je bio četvrta stranka, iako se na toj poziciji stabilizirao tek od veljače. Naime u siječnju su ankete pokazivale da bi ih Hrvatski suverenisti ili HSU mogli ugroziti na četvrtom mjestu. Tako je Most godinu započeo s podrškom od 4,8% da bi se na kraju trećine, nakon dva mjeseca pada, u travnju oporavio na 4,2% što još uvijek predstavlja pad od početka godine za 0,6%. Godinu smo započeli s razmjerno visokim brojem neodlučnih birača kojih je u prosjeku bilo 12,1%. Njihov se broj

Škoko Gavranović, Anketni i stvarni rezultati izbora

smanjivao u veljači i ožujku, a povećao se u travnju s prosjeka iz ožujka od 9,7% na 10,1% u travnju. Ovaj rast broj neodlučnih birača od 0,4% je bio najveći porast u godini te nije zanemariv. Premda se radi o malom rastu taj su porast zabilježila sva četiri istraživanja te ga stoga ne smijemo olako odbaciti. Ovaj porast se bio dogodio između ožujka i travnja dok je Hrvatsku i svijet bila zahvatila pandemija, pa se može pretpostaviti kako je to bio odraz ponašanja stranaka tijekom krize.

Tablica 2. Treće- i četvrtoplasirana stranka te udio neodlučnih, siječanj-travanj 2020.

	siječanj	veljača	ožujak	travanj
DPMŠ	13,7	10,2	12,1	10,8
Most	4,8	4,3	4,0	4,2
Neodlučni	12,1	9,3	9,7	10,1

Iz ovih podataka možemo vidjeti da je usprkos siječanjskom porazu njihove kandidatkinje na predsjedničkim izborima te očekivanog skoka podrške SDP-u, HDZ taj koji je prvu političku tercu 2020. završio kao najjača stranka u Hrvatskoj. Osim toga, vidimo da opcije poput Domovinskog pokreta i Mosta nisu uspjele razmjerno dobar rezultat s predsjedničkih izbora prelići na stranačke rejtinge. Ako znamo ne samo da je Škoro imao 25% ukupnog rezultata u prvom krugu predsjedničkih izbora, nego da su tim rezultatom bili izjednačeni s HDZ-om, kraj prve političke terce za njih sigurno predstavlja neuspjeh zadržavanja visoke razine podrške u javnosti.

Tablica 3. Prosječni rejting na kraju prve terce

	HDZ	SDP	DPMŠ	Most
T1	28,1	27,1	10,8	4,2

Ankete pred izbore i model HDZ+3

Kako je druga terca praktički „obgrlila“ parlamentarne izbore, u ovome dijelu treba se usredotočiti na model računanja mandata HDZ+3, koji za cilj ima ispraviti često viđenu „grešku“ u anketama, a to je podcijenjenost rezultata HDZ-a. Rijetko kada se događala situacija da ankete precijene HDZ. HDZ-u možemo nekritički dodati 3% više te nećemo biti ništa manje precizni od anketara, dapače bit ćemo bliže konačnom rezultatu. Sličnu tezu iznosi Elisabeth Noelle-Neumann u svom kapitalnom djelu *Spirala tišine*, u kojemu, između ostalog, potvrđuje tezu da su konzervativni birači i oni birači koji se ne smatraju dijelom „prihvaćene većine“ slabije izjašnjavaju u anketama. Elisabeth Noelle-Neumann (1984) ispituje javno mnijenje kao oblik društvene kontrole u kojem pojedinci, skoro iskonski osjećajući mišljenja onih oko sebe, oblikuju svoje ponašanje prema prevladavajućim stavovima o tome što je prihvatljivo. Stoga možemo pretpostaviti da se pristaše HDZ-a, kao stranke koja je često medijski opisivana negativnim epitetima, nisu skloni izjašnjavati u anketama. Model koji se ovdje predlaže je sljedeći:

1. Na temelju rezultata izbora 2015. i 2016. izračunata su prosječna odstupanja od nacionalnog izbornog rezultata za HDZ i SDP po izbornim jedinicama
2. Na temelju lipanjskih, predizbornih anketa, izračunati su očekivani mandati
3. Izračun je korigiran dodavanjem 3% za HDZ te su ponovno izračunati očekivani mandati

Iz izračuna jasno vidimo ono što je opće poznato; da je HDZ jači u dalmatinskim i slavonskim izbornim jedinicama, dok je SDP jači u Istri i Kvarneru te na sjeveru Hrvatske. Nasuprot tome, u tri od četiri zagrebačke izborne jedinice obje stranke su relativno blizu svojim nacionalnim rezultatima, s izuzetkom prve izborne jedinice.

Tablica 4. Prosječna odstupanja rezultata po izbornim jedinicama, 2015.-2016.

	HDZ	SDP
I.	-6,17	5,39
II.	-0,56	-0,02
III.	-10,42	16,99
IV.	2,13	-4,46
V.	11,58	-8,63
VI.	-0,99	1,08
VII.	-1,49	1,23
VIII.	-16,24	2,87
IX.	14,58	-8,85
X.	7,52	-5,75

Na temelju javno dostupnim podacima izrađen je pregled svih tada provedenih nacionalnih anketa koje se smatraju relevantnima. Ovdje izostaje anketa agencije 2x1 komunikacije *CroElecto*, budući da nije provedena, a za nju su samo dostupni podatci u obliku konačnog broja mandata, ali ne i postotci koje stranke ostvaruju po izbornim jedinicama. Stoga rezultati te ankete nisu bili uporabljivi za ovo istraživanje.

Ankete koje su bile provedene neposredno prije izbora (*Tablica 5*) pokazuju relativnu izjednačenost popularnosti HDZ-a i SDP-a, stabilnu podršku Domovinskome pokretu Miroslava Škore, te rast opcija poput Mosta i Možemo kako se primicao dan izbora.

Tablica 5. Rezultati anketa provedenih neposredno prije izbora 2020.

	HDZ	SDP	DPMŠ	Most	Možemo	Neodlučni	Datumi
Hrejtig	28,9	28,7	11,1	10,5	6,0	10,0	26. lipnja
Crobarometar	26,7	24,6	11,1	6,8	4,5	12,5	26. lipnja
Cro Demoskop	26,6	27,2	13,5	4,1	2,4	12,0	7. lipnja

Ako usporedimo rezultate po prosjeku anketa (*Tablica 6*) i modela HDZ +3 (*Tablica 7*), vidimo da nemam značajnijeg odstupanja u krajnjem rezultatu po broju mandata. Međutim, model HDZ+3 doista je nešto bliži (za jedan mandat) konačnom rezultatu (na temelju deset tuzemnih izbornih jedinica, bez tri mandata osvojenih u inozemnoj izbornoj jedinici). Ovo potvrđuje pretpostavku da se na HDZ-ove anketne rezultate mirno može pridodati 3% i približiti se stvarnome rezultatu čak i bolje od samih anketa. Model također nešto bolje (ponovno za jedan mandat, ovaj puta jedan mandat manje) procjenjuje rezultat SDP-a, no i dalje je SDP u anketama značajno precijenjen naspram stvarnih rezultata izbora.

Tablica 6. Projekcije mandata na temelju uprosječenih anketa

	HDZ	SDP	DPMŠ	Most	Možemo
I.	4	6	2	1	1
II.	6	6	2		
III.	4	10			
IV.	6	4	4		
V.	8	3	3		
VI.	5	6	2	1	
VII.	6	6	2		
VIII.	4	10			
IX.	8	3	2	1	
X.	8	4	1	1	
Ukupno	59	58	18	4	1
Izbori	63	41	16	8	7

Škoko Gavranović, Anketni i stvarni rezultati izbora

Tablica 7. Projekcije mandata na temelju modela HDZ+

	HDZ	SDP	DPMŠ	Most	Možemo
I.	4	6	2	1	1
II.	6	6	2		
III.	4	10			
IV.	6	4	4		
V.	8	3	3		
VI.	6	5	2	1	
VII.	6	6	2		
VIII.	4	10			
IX.	8	3	2	1	
X.	8	4	1	1	
Ukupno	60	57	18	4	1
Izbori	63	41	16	8	7

Druga terca

Druga terca je obgrlila izbore te su oni bili definirajući politički trenutak te trećine godine. Možemo zamijetiti nekoliko zanimljivih trendova: HDZ je ostvario najbolji rezultat od 2000. godine, zatim je SDP s koalicijom ostvario rezultat ispod očekivanja, Domovinski pokret se stabilizirao na oko 10%, Most je povratio političku snagu te se pojavio novi nacionalni akter, zeleno-lijeva platforma Možemo.

Tablica 8. Dvije najbolje plasirane stranke, svibanj-kolovoz 2020.

	svibanj		lipanj		srpanj		kolovoz	
	HDZ	SDP	HDZ	SDP	HDZ	SDP	HDZ	SDP
<i>HRejting</i>	29,7	28,7	-	-	-	-	-	-
<i>Crobarometar</i>	28,0	24,9	26,7	24,6	-	-	33,1	16,4
<i>Cro Demoskop</i>	30,2	27,8	26,6	27,2	-	-	32,9	18,1
<i>CroElecto</i>	-	-	-	-	-	-	-	-
PROSJEK	29,3	27,1	26,7	25,9	37,3*	24,9*	33,0	17,3

* Rezultati parlamentarnih izbora.

Tablica 9. Treće-, četvrto- i petoplasirana stranka te udio neodlučnih, svibanj-kolovoz 2020.

	svibanj	lipanj	srpanj*	kolovoz
DPMŠ	11,0	12,3	10,9	7,4
Most	4,4	5,5	7,4	7,7
Možemo	-	-	7,0	10,0
Neodlučni	11,6	12,0	0,0	9,4

* Rezultati parlamentarnih izbora.

Najzamjetniji je pad rejtinga SDP-a, koji je nakon izbora izgubio skoro 25% svoje podrške i relativno dobar rezultat HDZ-a koji je i nakon izbora uspio zadržati jako visok postotak podrške. Pad podrške HDZ-u možemo pripisati neodlučnim biračima koji na izborima, jasno, ne postoje, dok ih ankete uključuju u ukupno istraživanje. Skoro se tijekom 2020. sa svojim Domovinskim pokretom uspio etablirati u vodeću opciju na desnici te je pretekao Most na položaju treće stranke kada gledamo prvi dio godine. Domovinski pokret je uspio zadržati dio pozitivnog zamaha s predsjedničkih izbora te ga djelomično preliti u zadovoljavajući rezultat na parlamentarnim izborima. Iako im je prema anketama prijetio debakl na izborima, pogledamo li prethodni odjeljak, vidimo da su ankete davale Mostu svega 4 mandata, no ova je stranka na krilima novih lica poput Miletića iz Rijeke i bračnog para Raspudić uspjela prijeći prag u još nekoliko izbornih jedinica te ostvariti respektabilnih 8 mandata.

Izbori su doveli do jačanja jedne lokalne političke organizacije u nacionalnu. Radi se o političkoj platformi zeleno-lijevе koalicije Možemo, koja je nastala u Zagrebu kao oporba ondašnjem gradonačelniku Milanu Bandiću. Pokazali su se kao alternativa za sve birače ljevice i lijevoga centra koji nisu bili zadovoljni SDP-ovom politikom. Pogotovo je to bilo izraženo u prvoj izbornoj jedinici, gdje je upravo zbog prelijevanja dijela nekadašnjih SDP-ovih birača na Možemo došlo do toga da je HDZ bio prva politička opcija u toj izbornoj jedinici, iako je ostvario sličan rezultat kao i na prethodnim parlamentarnim izborima.

Broj neodlučnih neposredno poslije izbora vratio se na svoju uobičajenu razinu od oko 10%. Treba naglasiti kako istraživanje *CroElecto* nije bilo u cijelosti objavljeno u lipnju, odnosno objavljeni su mandati političkih opcija po izbornim jedinicama bez postotnih rezultata. Takvo istraživanje ne zadovoljava kriterije za praćenje koje smo bili postavili. Ovo istraživanje nije se nastavilo niti u kolovozu, a nije se nastavio ni *HRejting*.

Tablica 10. Prosječni rejting na kraju druge terce

	HDZ	SDP	DPMŠ	Most	Možemo
T2	33,0	17,3	7,4	7,5	9,8

Druga politička terca završena je, uz sve spomenute trendove, s jačanjem HDZ-a, stabiliziranjem Mosta i Domovinskog pokreta Miroslava Škore, te pojavom Možemo, što je oslabilo SDP.

Treća terca

Kod rezultata za posljednja četiri mjeseca 2020. godine odmah je zamjetno da s prolaskom izbora u srpnju pada i interes medija za naručivanjem i objavljivanjem anketa. Naime, *HRejting* i *CroElecto* nisu se nastavili provoditi nakon izbora te je praćenje istraživanja svedeno na samo dvije ankete. Ono što je u ovom trenutku važno napomenuti je da se radi o istraživanjima dviju različitih agencija i da se rezultati jednog istraživanja objavljuju na početku mjeseca, dok se rezultati drugog istraživanja objavljuju krajem mjeseca.

Tablica 11. Dvije najbolje plasirane stranke, rujan-prosinac 2020.

	rujan		listopad		studeni		prosinac	
	HDZ	SDP	HDZ	SDP	HDZ	SDP	HDZ	SDP
<i>HRejting</i>	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Crobarometar</i>	33,7	17,1	32,5	18,7	31,5	17,6	30,8	16,2
<i>Cro Demoskop</i>	32,8	18,4	30,4	18,2	29,1	19,8	29,2	20,5
<i>CroElecto</i>	-	-	-	-	-	-	-	-
PROSJEK	33,3	17,6	31,5	18,5	30,3	18,7	30,0	18,4

HDZ se zadržao na tridesetak posto, dok se SDP nije uspio pomaknuti s približno 18%, usprkos blagom trendu rasta. Domovinski pokret Miroslava Škore se stabilizirao oko 8% s blagim rastom pred kraj godine. Most je nakon za njih dosta uspješnih srpanjskih izbora uspio ostvariti jasan trend rasta u nastavku godine, što je za njih bilo jako važno zbog lokalnih izbora u 2021. godini. Možemo se nakon parlamentarnih izbora krenulo etablirati i na nacionalnoj razini, posebice u kontekstu kampanje za zagrebačke lokalne izbore. Broj neodlučnih se zadržao na oko 10%.

Tablica 12. Treće-, četvrto- i petoplasirana stranka te udio neodlučnih, rujan-prosinac 2020.

	rujan	listopad	studeni	prosinac
DPMŠ	7,9	8,3	7,4	8,7
Most	6,9	7,6	8,0	8,5
Možemo	8,6	7,9	7,1	7,5
Neodlučni	11,5	11,2	11,7	9,3

Općenito, stranke nisu naročito gubile ili dobivale na podršci, većina se zadržala gdje je bila nakon parlamentarnih izbora. Možda je to najveće razočarenje za SDP, u kojem su se sigurno nadali da će izborom novog šefa stranke ojačati te da će im provedba unutarstranačkih izbora biti svojevrsna katarza kako bi ponovno pridobiti birače. Na kraju ovog četveromjesečnog razdoblja, može se reći da su sve glavne stranke mogle biti zadovoljne, izuzev SDP-a.

Tablica 13. Prosječni rejting na kraju treće terce

	HDZ	SDP	DPMŠ	Most	Možemo
T3	30,0	18,4	8,7	8,5	7,5

Zaključak

Cilj istraživanja bio je analizirati javno dostupne podatke o popularnosti političkih stranaka u Hrvatskoj tijekom 2020. Najveći problem, kako vrijeme odmiče, predstavljaju mrežne stranice medija koji nažalost uklanjaju sadržaje vezane uz ankete te izvori postaju sve nedostupniji. Stoga je pozitivan element istraživanja to što se rezultate anketa evidentiralo u mjesecu u kojem su objavljivani. Na taj način materijali nastali u sklopu praćenja rezultata predstavljaju svojevrsnu arhivu.

Pokazalo se kako ankete ne mogu dobro odrediti snagu pojedinih stranaka te kako možemo HDZ-u dodati 3% te se time bolje približiti stvarnim izbornim rezultatima od samih anketa

Testirana je hipoteza o nemogućnosti anketa da adekvatno odrede snagu HDZ-a, a shodno tome i drugih stranaka. Uz ovo je testirana teza da je HDZ u prosjeku zaknut za 3% te je nastavno na to predložen model HDZ+3. Pokazalo se kako ankete ne mogu dobro odrediti snagu pojedinih stranaka te da bi model HDZ+3 funkcionirao. Premda ovaj model nije dao dramatično drugačije rezultate od uprosječenih anketnih projekcija, potvrđena je teza kako možemo nekritički dodati HDZ-u 3% te to neće negativno utjecati na kvalitetu projekcija mandata, dapače, ponešto će ih približiti stvarnim izbornim rezultatima.

Pitanja za budućnost bi se prije svega trebala odnositi na ankete i način njihove provedbe te može li se sličan model kao HDZ+3 primijeniti i na neke druge stranke, ali i na neodlučne birače. Važna tema

kojom se akademska zajednica koja prati ankete mora pozabaviti je način određivanja udjela ispitanika nesklonih iskazivanju koji imaju određene političke stavove ili preferencije, te shodno tome, izradi modela koji bi to kompenzirao. Na isti problem upozoravala je 2011. Daniela Širinić u već spomenutom radu „Sustavna znanstvena istraživanja mogla bi otkriti koje su društvene skupine spremnije sudjelovati u telefonskim anketama. Taj podatak omogućio bi i razvoj teorijskih modela pogreške u stopi odaziva karakterističnih za Hrvatsku. Većina anketnih pitanja u Hrvatskoj samo su prevedene konstrukcije upitnika iz drugih zemalja zbog čega su često nespretno formulirana“ (Širinić, 2011: 22). Između ova dva rada prošlo je jedno desetljeće u kojem još nismo adekvatno odgovorili na ovo pitanje.

Literatura

CroElecto (2020). CroElecto. *Nacional.hr*. <https://www.nacional.hr/tag/croelecto/>

Državno izborno povjerenstvo (DIP) (2020). Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor. *Izbori.hr*. <https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/index.html#/app/parlament-2020>

Ipsos puls (2020). Crobarometar. *Ipsos.com*. <https://www.ipsos.com/hr-hr>

Noelle-Neumann, E. (1984). *The Spiral of Silence: Public opinion – Our Social Skin*. Chicago: Chicago University Press.

Promocija plus (2020). HRejting i Cro Demoskop. *Promocija-plus.com*. <https://promocija-plus.com/hr/vijesti>

Širinić, D. (2011). Što piše između redaka: predizborna istraživanja u Hrvatskoj. *Političke analize*, 2(8), 16-25.

Zerback, T. Reinemann, C. i Nienierza, A. (2015) Who's Hot and Who's Not? Factors Influencing Public Perceptions of Current Party Popularity and Electoral Expectations. *The International Journal of Press/Politics*, 20(4), 458-477.